SILVIA W. DE GROOT

MIGRATIEBEWEGINGEN DER DJOEKA'S IN SURINAME VAN 1845 TOT 1863

I. HISTORISCHE ACHTERGROND

In Suriname is twee en een halve eeuw lang de plantage de belangrijkste bedrijfsvorm geweest. Van 1650 tot 1863 werd de arbeid op deze plantages door uit Afrika ingevoerde slaven en hun afstammelingen uitgevoerd. Een deel van deze slaven vluchtte sedert het begin der kolonisatie de bossen in. Het aantal weglopers groeide in het begin van de 18e eeuw vrij snel aan; in 1738 werd hun aantal op 6000 geschat. Zij vormden groepen die plantages overvielen en beroofden uit noodzaak, want zij hadden gereedschappen, wapens, voedsel en vrouwen nodig, en uit wraak, want de behandeling der slaven op de plantages was vaak zeer slecht.

De blanke kolonisten zagen zich gedwongen zich tegen het verlies van slaven en tegen de aanvallen van weglopers te beschermen. Zij richtten burgerwachten op, versterkten de militie, gaven premies voor het vangen van weglopers, en straften gevangen weglopers met de marteldood. Het succes van deze maatregelen was gering en de kosten die het ondernemen van tochten in het binnenland met zich brachten waren zeer hoog. Men nam tenslotte het besluit vrede met de weglopers te sluiten en na een mislukking in 1750 kwam pas meer dan tien jaar later de vrede met de eerste der drie bosnegergroepen tot stand. Met de Djoeka's,¹ levend aan de Marowijne rivier, werd in 1761 vrede gesloten, met de Saramaccaners die aan de Suriname rivier woonden in 1762 en met de Matoeari's aan de Saramacca rivier in 1767. De voornaamste voorwaarden van het vredesverdrag waren dat de bosnegergroepen vrij verklaard werden, maar in het vervolg alle bij hen aankomende weglopers moesten uitleveren. Bovendien zouden zij patrouilletochten moeten ondernemen, alleen of tezamen met de blanken om weglopers op te sporen, gevangen te

¹ In oudere geschriften en documenten worden de Djoeka's Aucaners genoemd, naar de plantage Auca, ten zuid-oosten waarvan de vrede werd gesloten.

nemen en uit te leveren. De kosten voor die tochten zouden vergoed worden, terwijl voor de gevangen slaven premies werden gegeven. Het gouvernement nam op zich geregeld geschenken te zenden om aan hun behoeften aan gereedschappen, voedsel, kleding etc. tegemoet te komen. Zonder speciaal verlof zouden de bosnegers niet dichter dan twee dagen of tien uur varens bij het bewoonde gedeelte der kolonie mogen komen. Het aantal dat de beneden-rivieren mocht bevaren om handel te drijven en Paramaribo te bezoeken werd op 10 of 12 per keer gesteld. Er werd een passenstelsel ingevoerd om toezicht op dit aantal en op in- en uitgevoerde goederen te kunnen houden. Controle op al deze bepalingen zou worden uitgeoefend door een 'posthouder', een ambtenaar-militair, die met twee assistenten temidden der bosnegers diende te wonen, liefst op het dorp van het Groot-Opperhoofd (Granman). Deze laatste verplichtte zich een aantal van zijn naaste familieleden als 'ostagiër' naar Paramaribo te zenden.

Hoewel de vijandelijkheden met deze groepen nu gestaakt waren, was hiermee het weglopersprobleem niet opgelost. Nieuwe groepen vormden zich en het kostte de kolonie twintig jaar harde strijd, vele mensenlevens en handenvol geld om de voor haar gevaarlijkste groep, de Bonninegers, genoemd naar het befaamde opperhoofd Bonni, uit het plantage-gebied te verdrijven. In 1789 keerde de rust weer. Grote opstanden kwamen niet meer voor. Het weglopen der slaven echter hield niet op, maar werd wel langzamerhand minder. Redenen hiervoor waren onder meer dat in het eind van de 18e eeuw het aantal plantages en daarmee het aantal slaven verminderde, terwijl de invoer van nieuwe slaven langzamerhand ophield door het verbod van slavenhandel in 1814. Men kwam in het begin van de 19e eeuw tot andere humanitaire en utilitaire inzichten, waardoor de behandeling van slaven verbeterde, en tenslotte maakte de afschaffing der slavernij, waarbij Engeland en Frankrijk vóórgingen, in 1863 in Suriname een einde aan deze problemen.

In 1835, 1837 en 1838 werden de vredescontracten met elke der drie bosnegerstammen herzien. De grens waarvoorbij de bosnegers zich niet zonder pas mochten begeven en het aantal dat met passen de beneden-rivieren mocht bevaren werd opnieuw vastgesteld.

Wat de Djoeka's betreft werd de beperking van hun bewegingsvrijheid geregeld in de artikelen III, X, XI en XII van het nieuwe

contract (1837), Artikel III luidde: "Zij zullen moeten blijven wonen in Auka en onder geen voorwendsel ook houtwaren als anderszins bewerken, dan op een afstand van drie dagen varen boven den Post Oranjewoud."¹ In art. x, xi en xii worden regels gegeven over het drijven van handel met de plantages in het Cottica-Commewijne-gebied, over de plaatsen waar zij mochten 'tijstoppen'² en over het controleren van hun passen (waarop aard en aantal van hun handelswaar stond vermeld) door militaire posten en directeuren van plantages. In art xv wordt het aantal bosnegers dat tegelijk de rivieren af mag komen, hetzij naar Paramaribo, hetzij om handel te drijven in de rivieren zelf, tot 40 man beperkt. In art. xx staat: "Zij zullen uit hunzelve en als de Regering dit verkiest, met dwang de Aukaners uit de divisie Cottica en elders afhalen en tot hen doen retourneren."

Hoewel evenals in 1761 ook in het hernieuwde contract werd bepaald dat de posthouder 'in- of nabij' het dorp van het Groot-Opperhoofd moest wonen, was dit na 1842 bij de Djoeka's niet meer het geval. De posthouder die in 1846 werd benoemd woonde in het gebied van de Cottica rivier.

Zijn taak werd in de 'Instructies voor den Posthouder bij de Boschnegers' van 11 november 1835 omschreven.³ Hij moest het aantal bosnegers dat de beneden-rivieren bevoer door middel van afgeven of inhouden van passen reguleren en controleren; aantekening houden van de goederen die zij in- en uitvoerden, in het bijzonder van voedsel en wapens, om smokkelhandel tegen te gaan; zorgen dat weglopers die door de Djoeka's werden opgevangen uitgeleverd werden; nagaan of er contact bestond tussen de bosnegergroepen onderling of met de indianen; alle dorpen onder zijn beheer jaarlijks bezoeken en lijsten maken van het aantal inwoners, en tenslotte elke maand, elk kwartaal en elk jaar verslagen van zijn bevindingen aan het 'Commissariaat voor Inlandsche Bevolking, voor zoover betrekking hebbende tot Slaven, Boschnegers en Indianen' sturen. Aan het hoofd van dit

¹ De militaire posten vormden onderdeel van het 'Militair Kordon' dat door Gouverneur Nepveu (1769-1779) werd aangelegd om het bebouwde gedeelte van de kolonie tegen aanvallen van weglopers te beschermen. Oranjewoud lag op het stuk dat de Cottica rivier loodrecht sneed.

² De verschillen in eb en vloed zijn duidelijk merkbaar in de benedenloop der rivieren. Men wachtte dus het gunstige getij af.

³ SILVIA W. DE GROOT, Van isolatie naar integratie; de Surinaamse Marrons en hun afstammelingen; officiële documenten betreffende de Djoeka's (1845-1863), *Verhand. Taal-, Land- en Volkenkunde* 41 (1963).

Commissariaat stond de Gouvernements Secretaris, tevens Secretaris van de Koloniale Raad, terwijl de werkzaamheden geleid werden door de Assistent-Gouvernements Secretaris, die de directe chef van de posthouder was.

In de hier besproken periode was J. A. LISMAN Gouvernements Secretaris, H. C. J. SLENGARDE Assistent-Gouvernements Secretaris, CH. L. DHONDT posthouder (tot 1859) en A. KAPPLER assistent posthouder.

2. BESTUURSBEMOEIENISSEN

Het gouvernement heeft sedert de vrede in 1761 getracht invloed uit te oefenen op de migratie der Djoeka's. Tot omstreeks 1845 trachtte men hen zover mogelijk van het plantagegebied aan de Cottica en de Commewijne rivier, waar zij hout kwamen verhandelen en kostzoeken vandaan te houden.¹ De bezwaren tegen hun verblijf in het Cottica-Commewijne-gebied waren:

1^e Hun contact met de plantagebewoners, dat veelal bestond uit smokkelhandel met de slaven.

2^e Hun contact met de weglopers in dat gebied, die ook in de smokkelhandel betrokken werden.

Na 1845 veranderde men van tactiek en trachtte de Djoeka's die zich niettemin toch in het plantagegebied hadden gevestigd te concentreren in de Boven-Cottica, en het heen en weer trekken van de groepen tussen de Marowijne en het kustgebied strenger te reguleren en te verminderen. Men hoopte hiermee de levendige smokkelhandel die de bosnegers met de plantageslaven dreven tegen te gaan en bovendien meer contrôle te krijgen op de houthandel die de bosnegers met particulieren dreven, en die tot bedriegerijen en afzetterijen over en weer aanleiding gaf. De concentratie van de Djoeka's in de Boven-Cottica lukte niet, noch de pogingen de smokkelhandel te verminderen en de houthandel te reguleren.

In 1856 veranderde het gouvernement opnieuw van tactiek en werden op voorstel van Gouverneur Charles Pierre Schimpf (1855-1859) alle beperkende maatregelen op de bewegingsvrijheid der bosnegers opgeheven (Resolutie van 26 augustus 1856 no 1050) in de hoop dat nu de bosnegers zich uit eigen beweging, zij het aangemoedigd door het gouvernement, meer zouden gaan

¹ E. WONG, Hoofdenverkiezing, stamverdeeling en stamverspreiding der Bosnegers van Suriname in de 18^e en 19^e eeuw. *Bijdr. Taal-, Land- en Volkenkunde* 97 (1938), p. 295-363.

aanpassen en deel gaan nemen aan het arbeidsproces van de kolonie. Ook van deze nieuwe bepalingen was het succes uiterst gering. In het Koloniaal Verslag van 1859 worden de bosnegers lui en vadsig genoemd en hun werklust uiterst gering.

3. DE DJOEKA'S EN HUN CONTACTEN MET DE BEWONERS VAN HET PLANTAGEGEBIED

Hoewel de Djoeka's door hun godsdienstige overtuigingen gebonden zijn aan het gebied en de grond waar hun voorouders zich gevestigd hebben en begraven liggen, heeft dit niet verhinderd dat zij een paar maal van woonplaats veranderd zijn en een deel van hen een half-nomaden bestaan leidt. Zij voorzien in hun onderhoud door jacht en visserij, en door wat hun kostgronden opbrengen: kassave, rijst, zoete pataten, pinda. Jagen en vissen kunnen zij overal doen, kostgrondjes kunnen snel opnieuw aangelegd worden. Zij zijn daardoor mobiel en het feit dat zij steeds aan, of dichtbij grote rivieren leven verhoogt die mobiliteit. Die rivieren zijn bovendien verkeersweg voor het vervoeren van hun bosproducten, die als ruilmiddel dienen bij de indianen aan de bovenloop en bij de blanken aan de benedenloop.

De Djoekakreek, een zijrivier van de Marowijne rivier, was het oorspronkelijke stamgebied. Hier voegden de weglopers zich bij elkaar en kwam de verdeling in onderstammen, de 'lo's', tot stand. Deze lo's bestonden oorspronkelijk uit groepjes weglopers die van eenzelfde plantage afkomstig waren. Meestal werd de naam van de plantage, of van de eigenaar, door de lo als eigenaam aangenomen.

In de tweede helft der 18^e eeuw trokken de Djoeka's uit hun kreek weg, de Marowijne op, en vestigden zich aan de Tapanahoni. De Djoekakreek bleef een oord van verering.

Een dorp, of ook wel een groep dorpen, werd meestal bewoond door mensen die tot eenzelfde 'lo' behoorden. Het gehele gebied werd Djoeka genoemd (Auca door de blanken).

Een tweede gebied waar de Djoeka's naar toe trokken was dat van de Boven-Commewijne en de Cottica. Dit lag voor de hand: om van de Tapanahoni, via de Marowijne naar Paramaribo te komen, voeren zij via de Wanekreek naar de Cottica en de Commewijne en de Suriname op naar Paramaribo. Het was een lange reis, men deed een aantal plantages aan, handelde, en bleef soms maanden lang in de omtrek hangen. Het verblijf in Cottica en Commewijne bood het voordeel, dat men dicht bij een afzetge-

bied voor hout en andere handelsproducten zat. Langzamerhand vestigden zich dan ook een aantal Djoeka's voorgoed in dit gebied. Zij bleven echter de Tapanahoni als hun stamgebied beschouwen en het Groot-Opperhoofd van Djoeka als het hunne. Bovendien trokken grote aantallen als half-nomaden heen en weer: als de kost schaars was in de Boven-Marowijne zakte men de rivier af, en had het plantagegebied niet veel meer te bieden, dan trok men weer naar boven. Het was de Djoeka's duidelijk dat het gouvernement, en in het bijzonder de posthouder, weinig machtsmiddelen hadden om hen van dit trekken te weerhouden: passen konden geweigerd worden, maar zij wisten zich zonder pas ook te redden. De rivier kon afgesloten worden, en dat veroorzaakte dan enige moeilijkheden en opstoppingen, maar het was een tijdelijke maatregel.

Om de gewenste concentratie in de Boven-Cottica te bevorderen werd posthouder CH. L. DHONDT in 1846 naar de Comboes-kreek gestuurd,¹ omstreeks tien uur varen van een militaire post gelegen. Hij zat daar midden tussen de bosnegers, waardoor enigszins tegemoet gekomen werd aan de zo vaak uitgesproken wens van het Groot-Opperhoofd om een blanke in hun midden te hebben. Aan de in de Politieke Contracten vastgelegde bepaling dat de posthouder zich in of vlakbij het dorp van de Granman moest vestigen, werd echter niet voldaan. Een reis van Comboes-kreek naar de Tapanahoni, waar Granman BIJMAN woonde, kostte 10 tot 14 dagen.

Dhondt zou bovendien trachten de bosnegers tot geregelde landbouw te brengen om hen meer aan een vaste woonplaats te wennen, en hen langzamerhand in te schakelen in het productieproces van de kolonie.

Uit Dhondt's brieven blijkt dat er weinig van al deze plannen terecht kwam. De invloed die hij kon uitoefenen op het heen- en weer trekken, de smokkelhandel en de handel der Djoeka's was uiterst gering.

Hoewel Dhondt het aantal Djoeka's in het Cottica- en Commewijnegebied opgaf, was op die getallen weinig staat te maken. Zo schatte hij in maart 1846 het aantal Djoeka's in de Boven-Cottica op 1200, en dat in de Boven-Commewijne op 1500. Het bleek echter dat juist in die tijd grote groepen kostzoekenden de Marowijne waren afgezakt. In augustus 1864 (4)² schreef Dhondt: "[...] moet ik hier opmerken dat den grooten

¹ Een zijrivier van de Cottica, even beneden de splitsing van Cottica en Courmotibo, ook wel Koemboe kreek genoemd.

² De cijfers tussen haakjes geven het catalogus nummer van het do-

toestroom van Aukaners die om Passen naar de Stad komen, ontstaat uit een panieke vrees en zonder verderen grond, zooals mijn brieven aanduiden, veroorzaakt, hunne werkloosheid zoekt onlusten om hunne wraak voor de veelvuldige arrestatiën ¹, de onmogelijkheid om kosteloos banannen van plantagiën te bekomen en om niet verplicht te zijn tot het aanleggen van kostgronden, ten uitvoer te brengen."

In september 1846 (4) echter meldde hij: "Door gebrek van kost, tengevolge der schaarsheid van banannen op plantagiën in Cottica, vertrekken tans de meeste luiaards naar Auka, om met het invallen van regens hier terug te keeren, in de verzekering zoo zij zeggen, daar zooals vroeger banannen te vinden."

Wat de wèl in Cottica gevestigde Djoeka's betreft klaagde hij in dezelfde brief: "De droge tijd is bereids gevorderd, nog geen enkele Aukaner is begonnen met het vellen van bosch tot het aanleggen van kostgronden; dus dat alle mijne moeite sedert meer dan acht jaren ² om hun daar toe te brengen vruchteloos is en blijft; waaruit en uit hunne gezegden ik moet veronderstellen, dat zij zoo als ik maar bereids te dikwijls heb gezegd (zie correspondentie) zonder strenge bevelen van hooger hand, in hunne hardnekkige stijfhoofdigheid en willekeur omtrent dit belangrijk point voor het algemeen, zoo lang mogelijk zullen volharden." In oktober 1846 (4) schreef hij: "De verhuizing naar Auka van alhier gevestigde negers gaat aanhoudend voort, waardoor de momentane bevolking alhier meer en meer onbeduidend wordt. Deze verhuizing zal in Auka gebrek aan levensmiddelen veroorzaken en dan welhaast komen zij in massa terug." en in december 1846 (4): "Slechts eenige zijn met het invallen der regens begonnen met bosch te vallen tot het maken van kostgronden, dus vruchteloos ³ en bovendien zijn deze op verre na niet toerijkende voor drie maanden behoefte voor de weinige tans alhier zijnde negers, dus moeten die van Auka hier terug keeren, zoo als vroeger kost op de plantagien zoeken en dit wel in ruilerij van dram, daar de vischvangst dit jaar onbeduidend is. Ook prefereren zij zulks daar zij voor een stoop dram op coffie-plantagiën twee bossen banannen bij de negers inruilen. (een Aukaner, kuiphout werkende, krijgt in een dag 2 pullen dram en 1 zoet uitbetaald, dus op die wijze vind hij zonder moeite kost in overvloed)."

Over smokkelhandel en handel schreef hij in zijn jaaroverzicht van 1846 (35 FII) "Hier niet berekend de veelvuldige clandestiene passagien dewelke zoo voor de stad als voor plantagien dit jaar hebben plaats gehad; waar aan zulks toe te schrijven is mij onbekend en de ontdekking onmogelijk.

De diefstallen, konkelarijen en andere verkeerd of brutale handel door de Aukaners dit jaar groeyen meer en meer aan, waardoor er dan ook weinig of geen verboden artikelen ⁴ volgens de aan Paramaribo verleende

cument waaruit wordt geciteerd. De met de hand geschreven, gebundelde documenten bevinden zich in het Landsarchief te Paramaribo.

¹ nl. wegens het stelen en smokkelen van bananen van de plantages.

² nl. sedert 1838 toen Dhondt tot assistent posthouder benoemd werd.

³ Dhondt bedoelt hiermee dat het vellen van bos in de droge tijd gebeuren moet, om de grond te kunnen schoonbranden.

⁴ Dhondt bedoelt o.a. kruit en geweren.

terugreispassen schijnen uitgevoerd, hoewel ik van het tegenovergestelde ten volle ben overtuigd; om deze clandestine uitvoer te stuiten vermeen ik dat het visiteren hunner vaartuigen op de diverse militaire posten hoognoodig is."

In zijn overzicht van het 3^e kwartaal van 1847 (35 FII) meldde hij: "Van den houthandel die de Aukaners drijven is te zien de importante kapitalen die daar mede worden omgezet [...] Ter staving van dit diend nog dat sedert ik in 1838 bij de Aukaners ben overgeplaatst, jaren heb gehad dat 300 vloten hout naar beneden dreven en op zijn minst 650 corjalen met kleiner houtsoorten, dus kan men rekening maken dat er een waarde van ongeveer f 80.000 in handen van diverse inwoners dezer kolonie kwam en de Aukaners, wat hebben zij daarvoor wederkeerig ontvangen of ingezameld: nietigheden, daar zij geene goederen die geldwaarde blijven behouden, bezitten.[...]

Als men den uitvoer van banannen nagaat en daar bijvoegd hetgeen de Aukaners in dit oord gevestigd op reis en aan de stad zijnde consumeren, dan mag men zonder exaggeratie op het minste 30.000 bossen in het jaar berekenen hetwelk à 25 ct per bos de enorme som van f 7500 bedraagt. Het waar te wenschen dat men middels beraamde en wel om het belang van de burgerstand, om gemelde Aukaners te dwingen in hunne eigene voeding te voorzien, in plaats van de tijd met omzwerven door te brengen, en zulks wel te meer om reden dat hier veel vruchtbare landen aanwezig en aan hun gekend zijn."

Een maand later, in oktober 1847 (35 FII) schreef hij: "Ik moet het Commissariaat attenderen op de weinige uitvoer van kruit blijkens de passen door den heer Ambtenaar aan Paramaribo, en wel om diswille dat de grote consumptie van dit artikel mij is bekend en als zijnde in gemoede overtuigd dat eene aanzienlijke quantiteit clandestine naar boven is gevoerd."

In februari 1848 (35 FII) kwam hij hier weer op terug: "Ik acht mij verplicht te moeten rapporteren dat de importante uitvoer van vuurstenen en lood mij vreemd voorkomt, en veronderstel dat na evenredigheid dezer artikelen den clandestinen uitvoer van kruit moet worden berekend en dus de attentie van het Commissariaat van de Inlandsche Bevolking verdiend." Ook de smokkel van bananen bracht hij ter sprake in deze brief. "De grote ladingen banannen die naar boven worden vervoerd moet ik mede ter kennis brengen. Aangezien ik overtuigd ben dat hunne vaartuigen op het Piket Monbijou behoorlijk worden gevisiteerd, en dat aldaar geen voorwerpen passeren dan met bewijzen daarvoor afgegeven, weshalve is het te geloven dat zij des nachts zoo als vroeger het Piket voorbij varen, hunne verboden goederen bergen en dan terugkeren om hunne passen voor de artikelen met bewijzen gestaafd te laten viseren."

In april 1847 werd een poging gedaan om de Djoeka's die zich in de Boven-Commewijne bevonden, te dwingen naar de Boven-Cottica te trekken. Daartoe werd de vaart op de rivier gestopt: d.w.z. er werden geen kostzoekerspassen meer uitgereikt, tenzij aan negers die gehoor gaven aan de opdracht. Dhondt schreef hierover in zijn verslag over het tweede kwartaal van 1847 (4) "Bij mijn vertrek van pl. Vossenburg in de Boven-Commewijne kreeg ik van den heer Gouvernements Secretaris voornoemd in last dat de vaart voor alle Aukaners momenteel en tot nader order gestopt bleef. De mededeling van dit last gaf hier oneindig

veel gemor en veroorzaakte dagelijksch een aanloop van veel negers welke allen voor gebrek aan zout, dram, zoet en andere behoeften klaagden, echter bleef alles rustig.

In de maand Mei diversche vergaderingen van opperhoofden en ouderlingen der Aukaners allen ten doel hebbende om mij te engageren ten einde aan het Commissariaat der Inlandsche Bevolking het openen der vaart eerbiediglijk te verzoeken en wel op grond dat het gebrek aan kost en voormelde artikelen ondragelijk wierd. Daar ik met de waarheid van dit alles bekend en hunne klagten niet langer stilzwijgend kon laten, achtte ik het pligtmatig ter vermeidng van alle onvoorziene bodsing en onaangenaamheden, hun verzoek in te willigen en diensgevolge vertrok ik den 31 Mei naar Paramaribo en gaf van dit alles in Audiëntie van Woensdag 2 Juny aan den [...] Gouvernements Secretaris kennis, echter zonder definitieve beslissing. Alzoo alles mogt blijven wachten tot zoo lang dat alle de Aukaners ter uitzondering van zes koppen hunne kampen boven de Militaire Post l'Espérance zouden hebben ontruimd, en dan eerst zouden mij daar te stellen bevelen worden toegezonden. [...] Den 12 Juny en volgende dagen kwamen hier van de Boven-Commewijne, voorzien met passen van de Militaire Post l'Espérance 75 koppen Aukaners aan. [...]. Door deze aankomst van Aukaners wierd den aanloop der hier verblijvende aanhoudend grooter en het gemor steeg hooger na mate het gebrek aan bovengemelde benodigheden zich dede gevoelen en eindelijk op de 16 Juny hunne klagten overwogen hebbende beloofde ik hen het openen der vaart bij het Commissariaat voor Inlandsche Bevolking te zullen solliciteeren."

Op de 18e juli werd de vaart weer open gesteld, het gebrek was toen groot; het resultaat was pover: niet meer dan 75 man van de enkele honderden die zich in het Commewijne-gebied bevonden, trokken naar de Boven-Cottica.

In een brief van 28 augustus 1847 (12) zet SLENGARDE de opvattingen van het "Commissariaat voor Inlandsche Bevolking enz." nog eens aan Dhondt uiteen: "Eenmaal toch wordt het tijd om door hen strenger te behandelen, hen tot datgene te noodzaken, waaraan zij goedschiks niet wilden gehoorzamen, en dat is: zich aan geregelde werkzaamheden te gewennen en een einde te maken aan de eeuwige konkelarij met de plantageslaven. Het is geenszins de begeerte van onzen Chef om deze menschen in hun belangen hinderlijk te zijn, maar orde daar te stellen, de verkeerde misbruiken te weeren en beter menschen van de boschnegers te maken, dan zij tot nu toe waren, dit is het eenige doel van den heer Lisman. Wel is waar begeert ZEdelGrootAchtb. dat de boschnegers in het algemeen, maar de Aukaners in het bijzonder, geene verkoopen of inkoopen doen dan tegen contante betaling; dit echter zal wel nader vanzelve komen. Wij hebben al veel gewonnen wanneer de directeur en andere plantagebewoners genoodzaakt zijn om op de passen der boschnegers ter neder te stellen: wat zij aan hem hebben verkocht, of zij dit nu ruilen en om te breveren welligt dit openlijk op de pas vermelden, dit laat ZEdGrootAchtb. vooralsnog oogluikend toe; het is ZEdGrootAchtb. genoeg, dat de boschnegers geene banannen, dram of zoet van slaven kunnen koopen en dat deze laatste derhalve belet zijn, huns meesters goed te stelen en te verkonkelen. UEdele wordt derhalve tot nader aanschrijving uitgenoodigd

in dien geest te blijven handelen en de bovenstaande mededeeling echter voor Uzelve te houden.

Hoe is het toch mogelijk dat de goederen der boschnegers, die zij op eene wettige wijze hebben verkregen en waarvan op hunne passen blijkt, zooals dit door UEdele wordt gezegd, hen op de militaire posten zouden kunnen worden afgenomen? Dit is hetgeen lijnrecht in strijd zoude zijn met de bedoelingen van den Heer Gouvernements Secretaris en wordt UEdele dringend uitgenoodigd, om in geval zulke wederrechtelijke handelingen ter uwer kennis mochten komen, dit onverwijld aan mij mede te deelen, omdat dan het voorgeven der Aucaners zoude worden bewaarheid, dat men hen tracht te kwellen, maar geenszins hun welvaren voor oogen heeft. Laat mij kortelijks herhalen wat onzen Chef eigenlijk bedoelt: met het afschaffen der kostzoekerspassen bedoelt ZEdGrootAchtb. de Aucaners te noodzaken in hunne eigene behoeften te voorzien en de eeuwighdurende konkelarijen met plantageslaven te weren. Met het verbod om geene aankopen noch verkoopen dan tegen contante betaling te doen, heeft ZEdGrootAchtb. zich ten doel gesteld: 1^e de slaven te beletten hunne meesters te bestelen en naar hartelust dram van boschnegers te bekomen, waardoor hunne gezondheid tot merkkelijk ongerijf der eigenaren wordt ondermijnd, 2^e de boschnegers zelve te vrijwaren van de bedriegrijen en afzetterijen waarvan zij zoo dikwijls, zelfs door de blanken, de slagtoffers zijn geweest, en om dat doel te bereiken, werd natuurlijk in de eerste plaats het afschaffen van goedjes ¹ voor dram enz. vereischt, 3^e om hen te beletten ongestoord de rivieren op en af te zwerven en daardoor in de gelegenheid te zijn de plantages te bestelen.

Met de bepaling om niet meer als veertig koppen, ingevolge het Vredescontract, passen te verleenen, bedoelde onzen Chef eene behoorlijke contrôle over hen aan de stad mogelijk te maken, daardoor hen te beletten van te stelen en andere misdrijven te plegen en gevolgelijk belangrijke sommen aan den lande voor kostgeld aan den cipier te besparen [...]. Ik ben nimmer in gebreke gebleven, zoolang ik de eer heb gehad assistent te zijn, om het gezag van den posthouder zooveel in mijn vermogen lag vis à vis de boschnegers te handhaven en zal nimmer van dien regel afwijken."

De 10e mei 1848 (12) werd van het verbod kostzoekerspassen uit te reiken weer afgeweken. Slengarde schreef aan Dhondt dat hij hem namens hun Chef machtigde "voortaan aan vijfentwintig Aucaners passen voor de stad te mogen afgeven, terwijl aan 25 anderen zullen kunnen veroorloofd om, zonder direct naar de stad zich te begeven, op de plantagiën kost te mogen aankopen, en dat wel gedurende den tijd van een jaar, binnen welk tijdvak zij hunne kostgronden in orde moeten hebben. Deze machtiging geschiedt echter onder expresse voorwaarde, waarvan stellig niet zal worden afgeweken, dat bij het minste misdrijf dat door een Aucaner, [...] wie ook en waar ook, wordt gepleegd, deze vergunning niet alleen zal worden ingetrokken, maar de vaart zelf gestopt."

DHONDT echter vond tenslotte dat het nu wel gebleken was dat het doel: concentratie in de Boven-Cottica, zowel van de negers uit Cottica en Commewijne, als van die uit de Marowijne, mislukt was. Hij had er nu ook genoeg van om op zijn afgelegen, in miserabele toestand verkerende

¹ waarschijnlijk wordt hier crediet bedoeld.

post aan de Comboeskreek te blijven zitten en vroeg overplaatsing naar een plaats in de buurt van een militaire post. In een brief van 2 februari 1848 (5) schreef hij over deze kwestie: "Ik vermeen hier te moeten aanmerken dat aangezien de ondervinding heeft geleerd, het doel om de Aukaners meer naar beneden te trekken vruchteloos en zonder effect is geweest, nimaar in tegendeel is bewezen dat veel hunner inplaats van hun kampen limitrophe aan de woning van Posthouders te plaatsen, meer naar de bovenlanden zijn vertrokken (zij willen geïsoleerd wonen) waaruit vanzelf voortvloeit, dat den Posthouder, zonder eenige assistentie hoegenaamd, aan alle wederwaardigheden bij ziekelijke omstandigheden of andere onvoorziene voorvallen is ten prooi gegeven en blootgesteld, waaruit als het ware ten overvloede blijkt, dat deze residentie als een verloren post is te beschouwen, nutteloos voor de kolonie, voor de eigendommen en zonder eenig nut ter beschaving der hier in de bovenlanden intriguante arglistige gevestigde Aukaners.

Boven alles dat ik hier boven kom aanhalen, en in zuivere waarheid bestaande, dient men de groote onkosten die den posthouder is verplicht te maken om zich van kost te voorzien, de onzekerheid en langewijligheid in het verzenden van dienstbrieven, de halsstarrigheid van de onwillige Aukaners, hunne hebzuchtigheid en andere onaangenaamheden en narigheden die gepaard gaan, in overweging te nemen. [...] Trouwens, dit alles vermeen ik dat het wenschelijk waar, dat in het belang der eigendommen, dienst en goed order, deze gebouwen onder het bereik van de militaire bezetting wierden geplaatst. [...]

Op de vraag door Bijman om een Blanken, dus om dit zwart opperhoofd te plaisieren, wierd ik naar herwaards in plaats van naar beneden gezonden en wel in die veronderstelling dat het Aukaansche volk naar beneden zou zakken, het welk tot nu toe of in jaren niet zal geschieden (nimmer verlaten zij hun hok.)"

Comboeskreek werd inderdaad verlaten, en een nieuwe post, Monbijou betrokken. De verhuizing werd geregeld door Dhondt's invaller, Montecatini, een Corsicaan van origine, die in een brief van 24 oktober 1848 (5) de reacties der bosnegers hierop weergaf: "De Aukander boschnegers hebben vil op tegen dat ik beneden blijf wonen, zegen wanneer het huis aan de Comboe kreek afgebroken word om naar beneden te brengen, zuks kaan door hun niet ten goede zijde opgenomen worden, want verlaangen een blank persoon bij hun te hebben en den operhoffden zullen hiervan hoegenaam niet in toestemmen en zullen hunes klagtens aan zijn Excellentie en aan den EdelGrootAchtb. Heer J. A. Lisman brengen. Ik vermeen hiervan rapporte te moeten maaken."

Dhondt, terug van verlof, vestigde zich op Monbijou. In het jaarverslag van 1849 (5) schatte hij het aantal Djoeka's in Cottica en Commewijne op 790. Negen jaar later, in het jaarverslag van 1858 (14) kwam hij nog eens op de migratie-kwestie terug: "Ten gevolge der door zijne Excellentie de Gouverneur dezer kolonie, in December 1848 aan de Aukaners verleende vergunning om voor blanken, mits voorzien van een extra pas, in andere rivieren dan vroeger bepaald, te gaan werken, was men van gevoelen dat zij meer naar beneden zouden komen en hunne schuilhoeken zouden hebben verlaten. De ondervinding heeft overtuigende bewijzen van het tegenovergestelde opgeleverd! ten blijke waarvan is dienende dat er thans in de bovenlanden alhier hoogstens 700 hoofden

aanwezig zijn. Terwijl er vroeger tijd aanhoudend van 1000-1500 vast overbleven. [...]."

Het wegvloeyen der Aukaners die vroeger hier in de Boven-Cottica en de Courmotibo waren gevestigd, is gedeeltelijk toe te schrijven 1^e aan de lage prijzen die er thans voor houtwaren die zij met vlotten naar beneden brengen worden betaald.¹ 2^e aan de moeylijkheden die zij door zorgeloosheid of luiheid moeten ondergaan om kost te vinden en 3^e zeggen zij dat het visiteren hunner vaartuigen op de respectieve militaire posten en de onaangenaamheden die zij daar door moeten leiden, de groote oorzaak is dat veel hunner naar hun land vertrekken en slechts naar beneden komen tot aankopen of inruilen van benodigheden die zij aan de Marowijne niet kunnen vinden."

Op 1 augustus 1853 (55) meende Dhondt: "Indien het Gouvernement mogt goedvinden de houtwaren der Aukaners te koopen, dit zou eene grote schrede vooruit zijn om hen meer naar beneden te leiden en langzamerhand zouden zij, door meer commercie met hooge ambtenaren een betere levenswijs aannemen waardoor zij dan ook naar een klein tijdvak tot meer beschaving van lieverleede zullen overgaan, dat tot nu, door hun handel met plantagiën en door ontstane grote connexie met de plantagie-negers, geen plaats heeft kunnen vinden."

Dit niet onverstandige advies vond echter geen gehoor bij het gouvernement.

Men gaf de pogingen de Djoeka's met dwang te concentreren en hun handel en wandel onder contrôle te krijgen op. Met het opheffen van alle beperkende maatregelen op hun bewegingsvrijheid in 1856 hoopte het gouvernement hen ongedwongen in te schakelen in het arbeidsproces en te integreren in de Surinaamse samenleving. Ook deze poging had geen succes. Bij de emancipatie in 1863 waren de Djoeka's niet van levenswijze en inzichten veranderd. Als van ouds voeren zij heen en weer tussen hun stamgebied aan de Tapanahoni en het plantagegebied en Paramaribo, een aantal bleef gevestigd in de Boven-Cottica of de Boven-Commewijne, en hun handel behield een ongeregeld karakter. Alleen de smokkelhandel verdween: sedert 1856 mochten zij in- en uitvoeren wat ze wensten en na 1863 waren er geen slaven meer om smokkelhandel mee te drijven.

4. DE DJOEKA'S EN HUN CONTACTEN MET WEGLOPERS

Het weglopen der slaven van de plantages nam in de 19^e eeuw af, maar hield niet op. Grote groepen werden niet meer gevormd. De weglopers waren niet meer gevaarlijk voor de kolonie, hoewel

¹ In 1846 gaf Dhondt als opbrengst voor een vlot hout op f 150.—, in 1852 f 80.—.

zij het de plantages nog wel lastig maakten. Het verlies van slaven bleef een schadepost voor de eigenaars. Er werden dan ook tot omstreeks 1850 nog steeds patrouilletechten gehouden: door militairen (en wel voornamelijk door het 'vrijcorps'¹, door de burgermilitie en door de 'bevredigde bosnegers.') De resultaten van die tochten waren, evenals in de 18^e eeuw, gering. Ook het bij de vredescontracten verplicht gestelde uitleveren van opgevangen weglopers door de bosnegers bleef stroef verlopen. Het vredescontract van 1837 legde in de artikelen VI en VII vast hoe de Djoeka's zich ten aanzien van weglopers te gedragen hadden.

Artikel VI luidt: "Zij zullen bij hen geen weggeloopte slaaf, het zij van eenige Plantage of van Particulieren mogen toelaten tot hen te komen, veelmin hen van elders afhalen, ook geen slaven koopen, huren noch naar hunne dorpen of werkplaatsen medenemen, maar zullen zij integendeel alle weggeloopte slaven of slavinnen, die wellicht alsnog onder hen zijn, alsmede die welke tot hen komen, of die zij mogen aantreffen, waar het zijn moge, aanhouden en aan den eersten Militairen post, tegen bewijs overgeven, welk bewijs door hen naar Paramaribo gebragt en waarvoor zal worden betaald eene premie van Zestien Gulden voor iederen weglooper, welken zij zullen overleveren.

Wanneer door hen eene patrouille wordt gedaan boven het kordon, zal hen een Premie van Vijftig Gulden voor ieder opgevangen weglooper worden uitbetaald, doch moet de Posthouder alvorens daarvan kennis dragen en daarin toestemmen dat zoodanige patrouille plaats heeft."

Artikel VII bepaalt dat zij zich niet aan het ondernemen van een militaire patrouille tegen de weglopers mochten onttrekken als zij daartoe van het gouvernement opdracht kregen.

De posthouder die opdracht had scherp toe te zien op het nakomen van de verplichtingen van de bosnegers ten aanzien van de weglopers, moest melding maken van alles wat hij te weten kwam over het contact tussen de beide groepen en bevond hij "dat er op het een of ander dorp weglopers of gevangen slaven opgehouden worden, alsdan te zorgen, dat dezelve met allen mogelijken spoed naar herwaarts aan de Regeering worden uitgeleverd." (art. 12 van de instructies van 1835).

Dat het geven van die opdracht heel wat eenvoudiger was dan het uitvoeren ervan, blijkt duidelijk uit de brieven en verslagen van de posthouders. Het totale aantal weglopers tussen 1845 en 1863 was niet precies bekend. Dhondt meende (31 december 1856 (58)) dat "de weglooperslaven in de bovenlanden alhier² en in de

¹ Opgericht door Gouverneur Nepveu in 1772. Dit corps bestond uit vrije negers en mulatten, en werd ingeschakeld bij tochten tegen de weglopers.

² nl. van Cottica en Commewijne.

environs van Auka na gissing 200" bedroegen. Slengarde schatte in het Koloniaal Verslag van 1849 het totale aantal op een kleine 800. Het aantal uitgeleverde en op tochten gevangen weglopers bedroeg niet meer dan enkele tientallen.

De 15e februari 1846 (4) schreef Dhondt in een rapport voor de Gouvernements Secretaris: "Wegens weglooper slaven. [...] Op den 2e december anno pr^e [...] werd mij door de Aucaners Tamboer en Januaria gerapporteerd dat er zes weglooperslaven in de Canarykreek waren gezien, dat ik ze als opgevangen kon rekenen. Nog in de goede trouw der gezegden verkerende, om reden dat alles met wat ik bereids had gehoord overeenkwam, gaf ik hun kruit en lood enz. om daardoor den wegloopers magtig te worden. – Den 9^e daaraan volgende wierd mij al het verstrekte teruggebracht, zeggende gene wegloopers te hebben gezien, maar wel hunne legerplaats limitroph aan hunne kampen. [...] intussen drong ik bij de Aukaners aan om het ware te ontdekken en voor Januaria verklaarden eenige ouderlingen dat twee wegloopers in hunne handen zijn geweest, maar dat dezelve waren ontvlucht. Ik was echter onderricht dat niet twee, maar zes bij hun waren aangekomen. Dit liet ik stilzwijgend voor eenigen tijd. Intusschen kwam hier den Aukaner Kwaminie van Kompagnieloo, dezen vroeg ik onverhoeds waar de zes wegloopers zijn gebleven, dit verklaarde hij niet te weten, maar, voegde hij erbij, ik heb ze zelfs gezien. Dit is overeenkomstig met hetgeen ik vroeger en nu laatst nog door Aukaner vrouwen die vrij openhartig zijn, heb onderschept. [...] Eindelings is het maar al te zeker, dat zoo wel aan de rechter als linker kant van Cottica en Courmotibo van af het Piket 19 tot in de bovenlanden een massa wegloopers schuilen en dat deze in nauw verband met de boschnegers staan is buiten twijfel."

In december 1846 (35 FII) merkte hij op: "De wegloopers in de Boekoekreek en der Canary benevens veelvuldige andere [...] zijn ook een steun voor de Aukaners in ruilingen van benodigheden van kost te voorzien, zonder deze, ten gevolge der schaarsheid aan banannen zouden de werkeloze zwerfende Aukaners in dit oogenblik gebrek leiden."

In augustus 1847 (35 FII) kon hij melden dat er nu toch een aantal weglopers waren uitgeleverd, en wel door het Groot-Opperhoofd zelf: "Augustus 23 zijn hier op order van het voornoemd Groot-Opperhoofd met behoorlijk geleide de voormelde negen weglooperslaven aangebragt en door mij overgenomen. Den 25 is het Groot-Opperhoofd met een gevolg van 64 hoofden hier aangekomen. Het aanbrengen der gezeide wegloopers en de aankomst van Bijman deden mij besluiten tot het geven van een spel [= feest] zoowel aan die van Auka als aan de Aukaners in Cottica gevestigd, het welk zonder eenig ongenoegen vier achtereenvolgende nachten duurde. Den 30 heb ik voormelde 9 weglooperslaven aan den Kommandant der post Vredenburg tegen reçu overgeleverd en ben vervolgens met het Groot-Opperhoofd en wel op zijne bede stadswaarts vertrokken."

In 1849 ondernam een aantal bosnegers een patrouilletocht in het gebied tussen Marowijne en Cottica, en Dhondt meldde de uitslag van deze tocht in zijn jaaroverzicht van 1849 (8) "den 3 Augustus [...] is de Aukaner Kwassi Meninie met een groot gevolg en aanhoudend getrom en razend geschreeuw, brengende elf opgevangen slaven en vier handen van

gedoode negers, hier aangekomen. Daar zij voornemens waren met dezen tegenstrijdig aan het vredescontract naar de stad te gaan, vertrok ik des nachts twaalf uur naar de militairen post Vredenburg om hiervan aan den Kommandant te berichten. De arrestanten werden door mij met vijf dagen voeding voorzien en gaf aan de Aukaners ter vermeiding van bedelarij dat bij diergelijke gevallen op plantagiën plaats vind, twee pullen dram."

Over deze kwestie ontstonden moeilijkheden, en wel over de aan de bosnegers uitbetaalde premies voor opgevangen slaven, en over veranderingen die in het vervolg in het premiestelsel zouden worden aangebracht.

Slengarde schreef de 29^e augustus 1849 (12) aan Dhondt "dat de Aukaners voornoemd voor iedere opgevangen en doodgeschoten weglooper hebben ontvangen de som van f 16.— dus tezamen f 240.— wijl zij daarenboven bakkeljauw, zout, dram, en kruid hebben bekomen en de aanvoerder Kwassie Meninie nog daarbij een percussiegeweer en toebehooren. Ik noodig UEd. bij deze echter uit, om namens den Gouvernements Secretaris [...] den assistent-posthouder te doen aanzeggen, dat met alteratie voor zooveel noodig van het Vredescontract, voor het vervolg alleen voor opgevangene en overgeleverde, en niet voor doodgeschotene wegloopers meer de premie zal worden uitbetaald, tenzij het ten duidelijkste en ontegenzeggelijk zal zijn bewezen, dat zelfverdediging en eigen zelfbehoud het noodzakelijk hebben gemaakt dat er menschenlevens werden opgeofferd. Dit zelfde wordt UEdele geauthoriseerd om mede mondeling door vertrouwde Aucaners aan het Groot-Opperhoofd Bijman te doen aanzeggen. De wreedaardige en onmenschenlijke wijze waarop ten deze door de Aucaners is gehandeld heeft geen en aangenamen indruk bij onzen Chef te weeg gebracht." [Sic.]

Dhondt bracht deze opdracht ten uitvoer en meldde dit in een brief van 12 september 1849 (35 FII). Hij had het Groot-Opperhoofd "kennis doen dragen van den inhoud der Gouvernements order [...] hoofdzakelijk betrekkelijk de premie die voortaan voor opgevangen slaven, maar niet voor doodgeschoten enz. zal worden betaald, dit met alteratie aan het vredescontract van 1836¹, hetwelk de Aukaners zeggen hoegenaamd niet te kennen."

Uit de laatste opmerking blijkt dat de Djoeka's over de verandering ontevreden waren: om dit te tonen beweerden ze, zoals ze dit al vaker deden, alleen van het oude contract van 1761 af te weten. Toen de troep Djoeka's dan ook uit Paramaribo terug kwam, waar ze hun premies in ontvangst hadden genomen, en op de hoogte gebracht waren van de nieuwe plannen, kwamen ze langs Dhondt's standplaats op 6 oktober "zonder iets te zeggen, echter zoo het scheen onvergenoegd." (35 FII)

De nieuwe maatregel werd door de bosnegers verdraaid overgebracht, zoals blijkt uit een brief van 17 november 1849 (12) van Slengarde, namens de Gouvernements Secretaris, gericht aan *alle* posthouders. Hierin schreef hij: "Van eene geloofwaardige zijde is aan Zijne GrootEdel Achtbare berigt, dat door eenige Aucaners, die in de maand July j.l. eene patrouille achter de verblijfplaats van den heer Montecattini in de Marowijne hebben gedaan, tengevolge waarvan zij elf wegloopers en de handen

¹ Dit moet zijn 1837.

van vier bij deze gelegenheid doodgeschoten herwaarts hebben gebragt, is uitgestrooid geworden, dat Zijn Gr.Ed.Achth. hen had gelast om volstrekt geene patrouille meer te doen en dit aan hun Groot Opperhoofd als den wil van het Gouvernement kenbaar te maken, en dat zij voorts de bij het Vredescontract bepaalde premiën niet hadden genoten, maar met eene aan de bewezen diensten niet evenredige belooning zijn afgescheept geworden.

Om den verkeerden indruk die zoodanig uitstrooisel, hoezeer op zichzelf ongerijmd, bij de boschnegers zoude kunnen teweeg brengen, weg te nemen, wordt UEdelen namens voornoemden onzen Chef uitgenoodigd en desnoods precies gelast, om zoo spoedig doenlijk aan het Groot Opperhoofd en verdere hoofden door vertrouwde te doen aanzeggen dat dit geheel bezijden de waarheid is, dat ZijnEdGrAchth. wel verre van hen te gelasten van geene patrouilles meer te doen, integendeel deszelfs tevredenheid aan hen heeft betuigd en van Zijne Excellentie den Gouverneur van Suriname voor den hoofdman der gedane patrouille een goed pistongeweer en toebehooren heeft verkregen, terwijl zij allen boven en behalve de gestelde premie van f 16.- per hoofd voor iedere beneden het Cordon opgevangen of doodgeschoten weglooper, rijkelijk van versnapering zijn voorzien geworden; dat UEdelen krachtens daartoe verkregene autorisatie van Zijne Excellentie aan het Groot Opperhoofd door hunne tusschenkomst heeft doen weten dat voortaan alleen voor wegloopers die zij overleveren premien zullen worden betaald, maar niet voor die door hen zijn doodgeschoten, *ten zij het overtuigend mogt blijken dat eene hals-tarrige tegenweer van de zijde der wegloopers en dien tengevolge noodzakelijk geworden zelfverweer hen daartoe hebben gedwongen*¹ – en eindelijk dat zij de patrouilles steeds met voorkennis van den posthouder moeten ondernemen.

Dit zelfde wordt UEdelen gelast aan elken boschneger die ter bekoming van 'passen of 'uit' welken hoofd uwe residentie mogt aandoen, bekend te maken."

Voor Dhondt en Kappler voegde hij aan deze brief toe: "Zoodra de namen dergenen die het bewuste leugenachtige vertelsel hebben uitgestrooid, aan dit Commissariaat bekend zijn geworden, zal UEdelen nader worden aangeschreven om hen herwaarts ter verantwoording te ontbieden."

Er wordt over deze zaak verder niet meer gerept in de brieven. Hoewel er nog wel wegloopers werden teruggebracht, bleef dit bij enkele; patrouilles werden niet meer ondernomen in Dhondt's en in Kappler's gebied. Dhondt maakt nog enkele malen gewag van weglopers. Bijvoorbeeld de 18^e november 1854 (57): "Kapitein Kwassi Jungk van Hansu laat mij berichten dat er weglooper negers bij zijne werkplaats in Courmotibo verkeren, en eenige voorwerpen van hem onvreemd zouden hebben! – op mijn vragen of die wegloopers gezien waren, hoeveel hoofden en waar zij zich vermoedelijk ophielden, konden zij niet antwoorden en dientengevolge, heb ik aan genoemde Kapitein laten aanzeggen dat ik een zoo nietig rapport niet ter kennis van het Commissariaat der Inlandsche Bevolking kon brengen, en hij verplicht was, voor veiligheidsredenen na luid van het vredens contract voor het opvangen en uitleveren dezer wegloopers te zorgen."

Ook om Dhondt's standplaats Monbijou zwierven weglopers rond:

¹ Cursief deel van de zin is onderstreept door Slengarde.

op 15 december 1855 (57) schreef hij "Ik acht mij verplicht ter kennis van het Commissariaat te moeten brengen dat den 14den dezer op den achterdam van dit terrein (met zwaar gras bezet) de weglooperslaven Verdriet, Jankje, Basta en anderen, hoorende aan de verlaten plantagie Monbijou ¹ zijn gezien. Hiervan heb ik den Heere Kommandant alhier en den opzichter den heere Rochemont kennis gegeven, er bestaat hoegenaamd geen twijfel of deze wegloopers staan in connexie met de wachtnegers van dit effect [= plantage] en ik twijfel geenszinds of de zelve houden zich in de gebouwen of achtergronden der gemelde plantagie schuil."

Op 1 augustus 1856 (58) schreef hij "dat eenige dagen geleden hier twee booten met weglooperslaven, die 's avonds acht uur al zingende, naar boven zijn gevlucht, hoeveel in getal en van welk effect is mij onbekend."

De 13^e januari 1857 (59) meldde Dhondt: "Na luid van mijn brief van 31 December vind ik mij in de onaangename verplichting aan het Commissariaat te moeten rapporteren, dat mijne aanzegging ingevolg het bevel van hetzelfde aan de Aukaner kapiteins Kwassi Jungk en Alalie, per de kleinkapitein Bossoe Curri, ter uitlevering van den weggeloopte slaaf Jacobus, horende aan de plantagie Annaburg [...] geenszinds het gewenschte gevolg heeft gehad.

Den 9 dezer was hier Alalie om een pas, hij hield zich onwetend, echter met bijvoeging dat al wat in de bovenlanden alhier voorviel, door het Groot Opperhoofd Bijman aan Kwassi Jungk was opgedragen dus dat deze dan ook verplicht is, over al wat onaangenaamheden kan veroorzaken te zorgen.

Inplaats van aan dezen pligt te voldoen heeft hij, Kwassi Jungk, als oudste kapitein, tegenstrijdig aan de goede bedoelingen van zijne Excellentie [...] niet goedgevonden op de aanzegging te antwoorden, gewone handelwijs der Aukaners als wanneer er iet wordt gevraagd waar de kolonie of de belangen van het algemeen zulks vorderen.

Terzijde heb ik vernomen, dat door weglooperslaven een groot kamp in Bokkoekreek is opgeworpen, waar mede de Aukaners, als in hun mid-den, zekerlijk in connexie staan en vermoedelijk correspondeert dit kamp met die aan de zoogenaamde krabbeholen.

Tenslotte wordt hier verteld, dat een Aukaner meid door wegloopers zou zijn aangerand, waardoor dan ook geen hunner zonder mannen de rivier mag bevaren, dus beschouwen zij die als onveilig, vroeger was zulks nimmer het geval."

De 3^e februari 1857 (59) tenslotte voegde hij hier nog aan toe: "Ik acht mij verplicht aan het Commissariaat kennis te moeten geven dat heden morgen half zes uur hier een weglooperslaaf met een klein volgeladen corjaar cours zettende naar de Boven-Cottica is voorbijgevaren, terwijl wegloopers die zich in de Loos [= loods] der verlaten plantagie Monbijou schuil houden, hier in het terrein zijn gezien, dus dat dezen post [...] onveilig is. Bovendien heb ik reden om te mogen geloven dat de naar boven vluchtende weglooperslaven zich aldaar provisoirlijk verzamelen en ophouden, en dan later als het hun goeddunkt naar Boven-Cottica vertrekken. Het komt mij dus wenschelijk voor, dat de afbraak der bedoelde loods kon worden bevolen, en dat hier een kleine bezetting ter vermeidung van weglopers en veiligheidshalve kon worden geplaatst."

Een paar maanden later, in juli en augustus, maakte Dhondt weer melding van weglopers bij hem in de buurt. In een brief van 9 juli (59),

¹ De verlaten plantagie Monbijou lag aan de Cottica, iets stroomopwaarts vanaf de Oranje kreek. Hier was ook een militaire post gevestigd.

die, doordat Dhondt in zeer slechte conditie was, waarschijnlijk door zijn zoon is geschreven, stond: "Mede moet ik UEdelGrootAchtb. berichten, dat de weglooperslaven meer dan 20 koppen, hier thans zoo wel bij dag als bij nacht omzwerven, waardoor mijn verblijf alhier aan alle wederwaardigheden is blootgesteld en bij de minste bodsing alleen de onaangenaamheden zal moeten dulden, ter voorkoming waarvan er spoedig maatregelen dienen genomen te worden."

De 25^e augustus (59) merkte Dhondt over de Djoeka's op "Dit trouwe-loos volk, luye van aard, werken met wegloopers en aangezien zij allen hebzuchtig zijn, moet ik UEdele [...] berichten dat zij nimmer de veelvuldige wegloopers die hier zwerven, zullen uitleveren, elke Aukaner die wegloopers heeft beschouwt ze als zijn wettig eigendom, van daar dat men ook weinig goeds van de Aukaners kan verwachten [...]"

Op 11 oktober (59) meldde hij een vechtpartij tussen zijn zoon en een wegloper "Ik acht mij verplicht UEdGrootAchtb. ter kennis te moeten brengen, dat op Zondag 4 dezes, des namiddags, mijn zoon C. L. Dhondtfils, jagende tot aan de landingsplaats der verlaten plantagië Monbijou was gegaan; aldaar geen corjalen ziende stapte hij aan wal, ging in de loos, tot zijn verwondering trof hij daar den wachtneger Basta met twee weglooperslaven die eene genaamd Verdriet, den anderen aan hem onbekend. De wachtneger Spadilo was met het corjaal dezer wegloopers ter opzoeking van zijne dat weggedreven was op het rivier, dus een blijk dat de beide wachtnegers in connexie staan met de wegloopers, waarvan mijne diverse brieven gewag maken.

De voornoemde Verdriet [...] was voorzien van eenloops piston geweer, dat hij, Dhondtfils, onverwijd uit zijn handen rukte, dit gedaan, verliet hij spoedig het gevaarlijk rovershok en kwam met het geweer tehuis, hierbij heb ik de eer UEdAchtb. de lading te zenden, terwijl ik in afwachting uwer bevelen het geweer hier als pièce de conviction in bewaring houde."

Het gouvernement maakte zich over Dhondt's noodkreten over het gevaar dat hij van de zijde der bosnegers liep nooit druk. Integendeel, de 'verzachtende maatregelen' van 1856 gaven de bosnegers – en daarmee de weglopers – meer vrijheid. Het intrekken van de militaire posten bij Dhondt in de buurt ondermijnde zijn toch al gering gezag nog meer. Het is dan ook wel te begrijpen dat hij als een teleurgesteld man zijn pensioen aanvraag – dat voor hem tenslotte nog te laat kwam. Hij overleed 14 dagen nadat hij officieel was gepensioneerd.

Na de, in juli 1849 door de Djoeka's gehouden patrouille waarbij zij elf weglopers gevangen namen, werden geen nieuwe tochten meer ondernomen, ook niet door militairen of door de kolonisten zelf. Het aantal weglopers, en het gevaar dat zij opleverden was tenslotte te klein geworden om er de onevenredig hoge kosten van een tocht voor op te brengen. Door de naderende emancipatie verloor het weglopersprobleem bovendien zijn belang en een Gouvernements Besluit van 1862 verleende amnestie aan weggelopen slaven en hun afstammelingen.

SUMMARY

MIGRATION MOVEMENTS OF THE DJUKA TRIBE IN SURINAM
FROM 1845 TO 1863.

Since the beginning of the colonisation of Surinam, in the second half of the 17th century, slaves were employed to work on the plantations. A number of these slaves ran away into the interior of the country. After years of warfare between these 'Maroons' and the colonists, peace was made in 1761. The Maroons had formed three groups, each of which lived along one of the main rivers. The Djuka tribe or Aucaners, as they were called by the colonists, lived on the upper part of the river Marowynne, on the Eastern frontier of Surinam.

The Djukas travelled down this river to trade on other rivers, the Cottica and Commewyne, along which the greater part of the plantations were situated. In the first half of the 19th century a few hundred of these traders preferred to stay in this area for a longer time and even to settle there. Until about 1845 the Surinam government tried to persuade these Djukas to go back to their isolated tribal region. The Djuka Bush Negroes caused the plantation owners trouble by trading and smuggling with their slaves as well as with runaway slaves living in the neighbourhood.

The government did not succeed in their purpose, and in the period from 1845 to 1863, immediately preceding the abolition of slavery, they tried other tactics. Instead of driving the Djukas back into isolation, the government preferred to persuade those who migrated back and forth, as well as those who were settled in different parts of the plantation area, to concentrate on the Upper Cottica river. The government hoped that by doing so the Djukas would start to make a living by trading wood without smuggling and would slowly be integrated and provide additional labour for the colony. This purpose was no more achieved than the first.

Then a third plan was tried. In 1856 the strict regulations, concerning both the number of Bush Negroes allowed to trade in the plantation area and the nature of their merchandise, were abolished. However, their migration movements were still to be controlled by means of a pass system. The government considered their plan as a proof of liberalism and good faith. They hoped that it would persuade the Bush Negroes to integrate more into the Surinam society and provide it with labour. This third plan had no more success than the other two. The Djukas continued wandering around or settling without tolerating the government to interfere.

The abolition of slavery changed the situation: the Djuka tribe as well as the other descendants of the Maroons were left to their own devices for many years to come.

This study is based on official documents from the Surinam archives in Paramaribo.

De bestudering van het in dit artikel besproken materiaal uit het Landsarchief te Paramaribo werd mogelijk gemaakt dank zij subsidiering door de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Suriname-Nederlandse Antillen, WOSUNA.